

Oorlog laat littekens na, generatie op generatie

(Foto: Jan Oberink)

Meer dan een halve eeuw geleden stond ik ook op deze plek. Toen met mijn ouders. We woonden aan de andere kant van Nederland in Vlissingen, maar ieder jaar was een bezoek aan Aalten vaste prik. We woonden de Dodenherdenking bij en stonden achteraan. Toen iemand mijn moeder herkende als de dochter van Zwarte Kees werden we uitgenodigd om vooraan te komen staan. Op dat moment realiseerde ik me dat ik een bijzondere opa moest hebben. Hij heette Kees Ruizendaal en zijn naam is samen met andere namen vereeuwigd op de herdenkingssteen op de markt. Zeven namen van Aaltenaren die hun leven verloren in de strijd tegen de bezetter. Sinds die Dodenherdenking aan het begin van de jaren zeventig ben ik niet meer gestopt met zoeken naar wie mijn opa eigenlijk was. En uiteindelijk schreef ik zijn levensverhaal op.

Mijn opa was de eerste in onze familie die littekens aan oorlog overhield. In mei 1940 vocht hij als sergeant van het 8^e Regiment Infanterie drie dagen en drie nachten lang in de voorste linies op de Grebbeberg. Het was een ongelijke strijd en hij zag van dichtbij hoe gruwelijk en wreed oorlog is. Die beelden maakten een enorme woede in hem los die later zichtbaar werd in zijn verzetswerk. In 1942 werd hij veldwachter in Aalten en formeerde hij samen met andere ex-militairen en burgers een verzetsgroep die de hele Achterhoek als werkterrein had. Samen hielpen ze vluchtelingen aan onderduikadressen en overvielen ze distributiekantoren. Voor het meest beladen en emotioneel zware werk, het liquideren van verraders, werd al snel naar Kees gekeken.

Ondertussen zat de bezetter hem op de hielen. Kees dook zelf onder en bezocht slechts af en toe en meestal 's nachts zijn gezin, hier om de hoek in de Servatiusstraat. Soms kwam hij heel kort langs om een verhaaltje voor te lezen voor zijn jongste kinderen. Kees werd uiteindelijk met zijn makkers in de val gelokt door de *Sicherheitsdienst* en vermoord op een binnenplaats in Doesburg. Een SD'er schoot voor de zekerheid het magazijn van zijn pistoolmitrailleur op hem leeg. Zijn zwaargehavende lichaam werd als trofee meegenomen naar een feestje. Er was immers wat te vieren die dag. Het was 20 april 1944, de verjaardag van Adolf Hitler.

Het leven van mijn oma was na die dag nooit meer hetzelfde. Vanaf mijn vroegste herinnering leed ze aan depressies en altijd kwam de oorlog voorbij als een kwellend trauma. In haar wandmeubel stonden twee boeken: het militair zakboek van haar man en een psychiatrisch zelfhulpboek met als titel *Het grote zenuwenboek*.

Ook voor mijn moeder was na het doodsbericht over haar vader niets meer hetzelfde. Geestelijke littekens tekenden zich af als gevolg van de oorlogsjaren. De angst voor de klop op de deur, de Duitse soldaat die overdag op wacht zat in haar keuken in de hoop dat Zwarte Kees zich zou vertonen en tenslotte de zeer gewelddadige dood van haar vader. Het beïnvloedde haar levensloop en haar manier van denken voorgoed. Ze was altijd beducht voor gevaar en zag het vaak somber in. En toen een keer, in haar laatste jaren, twee opdringerige verkopers voor haar deur stonden, herbeleefde ze de oorlog als in een waan. De verkopers veranderden in leden van de *Grüne Polizei* die op zoek waren naar haar vader.

Vroeger bij ons thuis werd de vrede met Duitsland nooit getekend. Net als mijn moeder had mijn vader littekens overgehouden aan de oorlog. Hij had onderdoken gezeten, omdat hij was opgeroepen voor de *Arbeitseinsatz* en hij maakte de hongervinter aan den lijve mee. Onze oosterburen waren 'moffen' en Duitsland was een no go zone. Daarbij groeide ik op in het tijdens de oorlog verwoeste Vlissingen waar de haat nog altijd fel gloeide. Auto's met Duitse kentekens werden vaak beschadigd en in het toeristen-seizoen werden op de bunkers van de voormalige *Atlantikwall* de woorden *Zimmer frei* gekalkt. Pas toen ik het huis uit was, bezocht ik Duitsland voor het eerst en trof tot mijn verbazing een prachtig land met vriendelijke vreedzame burgers aan. Ik begon zelfs over Duitsers te spreken zonder scheldwoorden.

Littekenweefsel kent vele vormen en blijft generatie op generatie zichtbaar. Ik besluit daarom met een ongevraagd advies aan alle oorlogspresidenten die in onze tijd schijnbaar nonchalant oorlogen starten alsof het korte militaire operaties of zelfs excursies zijn. Mijne heren: voordat u weer eens een daad van agressie overweegt tegen een ander land of volk, weeg dan niet alleen het aantal raketten en drones mee dat u denkt nodig te hebben, maar ook het aantal littekens dat u gaat veroorzaken, generatie op generatie. Littekens die weer gaan leiden tot nieuwe oorlogen en tot nieuwe Dodenherdenkingen.

Paul Westmeijer

Aalten, 4 mei 2026